

EL MÓN LABORAL DE LA DONA A NAVARCLES

L'ANY 1936

Montserrat Rodríguez Segura

Cada cop és més coneguda la complementarietat entre el treball a les vinyes dels homes bagencs i el treball en el tèxtil de les dones i els nens. En aquest treball es realitza una recerca micro-històrica en un municipi de la comarca: Navarcles i s'intenta copsar l'abast del fenomen i la caracterització del mateix.

Vaig iniciar aquest treball amb l'intent de donar asseveració a la següent hipòtesi: en la població del terme municipal de Navarcles, l'any 1936, encara persisteix el model socio-econòmic de períodes anteriors. L'esmentat model deixa entreveure l'elevat percentatge de famílies que subsisteixen gràcies a la complementarietat laboral camp/ indústria tèxtil i que alhora es troben immersos en una de les particularitats pròpies dels segles XVIII, XIX i part del XX, el treball industrial absorbeix, en major part, la dona.

Aquesta tendència del gènere femení queda palesa a Navarcles amb la instal·lació de tot un seguit de fàbriques dedicades al tèxtil.

Per què no és l'home qui abandona el treball agrícola i es trasllada a la indústria?

Com repercuteix aquest fet en l'organització familiar i en la vida domèstica?

Mitjançant el padró del municipi de Navarcles corresponent a l'any 1936 vaig procedir a classificar cadascuna de les famílies estudiades. La meua intenció era evidenciar la diversificació de realitats laborals, per aquest motiu i per tal de facilitar-me posteriors esquematitzacions vaig optar per realitzar tot un seguit de fitxes individuals, una per cada família, en les quals hi faig constar el següent:

TOTAL FAMÍLIES (1) 327		
INDIVIDUS ESTUDIATS 1.438		
HOMES	TOTAL	o/o
Treballen en el camp	227	42,74
Indústria tèxtil	189	35,59
Altres activitats	115	21,65
TOTAL	531	
Escola	174	
DONES	TOTAL	o/o
Treballen indústria tèxtil	372	64,02
Altres activitats	17	2,92
No treballen	192	33,04
TOTAL	581	
Escola	152	

(1) Estan excloses de l'estudi les famílies que integren la Colònia Galobart i les famílies que tenen el cap de família o bé la dona vidus.

- el grup al qual pertanyen en funció de l'ofici o professió del cap de família.
- el subgrup al qual pertanyen, condicionat per les diferents tasques que desenvolupa la dona.
- nombre de fills i tasques que realitzen cadascun d'ells.
- tipus de família (1).

Amb aquest reguitzell de dades vaig anar corfigurant els diferents gràfics, car es tractava d'intentar corroborar la hipòtesi inicial per a desembocar en tot un seguit de possibles conclusions.

«(...), les colònies fabrils i les empreses situades al llarg dels rius Ter, Fresser, Cardoner i Llobregat permeteren a la burgesia d'explotar l'excedent de mà d'obra rural in situ, sense desplaçament als ambients polititzats i rebels de les ciutats. El 1913 escrivia un inspector del treball després d'un viatge per les filatures de la Catalunya interior: «La riqueza de la montaña estriba en que los hombres trabajan la tierra y las mujeres en la fábrica»».

(2)

Un exemple proper al de Navarcles el trobem a la vila de Santpedor (segle XIX): «(...) té ara sis fàbriques de telers mecànics de teixits de cotó que ocupen uns 200 treballadors, noies i dones quasi exclusivament. Els homes es dediquen la major part al quefer de l'agricultura i alguns a la indústria de la rajoleria...» (3).

LA COMPLEMENTARIETAT LABORAL A NAVARCLES

Mitjançant els quadres 1, 2 i 3 mostraré les diferents realitats laborals existents a Navarcles l'any 1936 i la diferent intensitat amb la que apareixen. Aquests gràfics ens poden induir a les següents qüestions: Pot ser factible creure que una part de les dones que realitzen activitats domèstiques sigui l'immediata conseqüència d'un nombre considerable de famílies troncal que li permeten dedicar-se exclusivament a la llar, puix que hi ha altres membres de la família, endemés dels fills, que treballen? Per què són tan elevats els percentatges de famílies nuclears on el cap de família i la dona treballen? No constitueix això una rêmora per a la vida laboral i domèstica del gènere femení?

COMPLEMENTARIETAT LABORAL

«... s'aprofita en bona part una mà d'obra inoperant o quasi inoperant, fins el moment, per a la indústria. Ens referim a la considerable massa obrera femenina i àdhuc infantil. El fet és conegut, però no sempre se li ha donat la gran importància social i econòmica que té. La indústria cotonera catalana és en bona part fruit del treball de la dona que d'aquesta manera complementa amb un sou fix els guanys de pare, del marit o del fill, dedicats a altres activitats, especialment a l'agrícola. El treball femení autoritzat tant per a les indústries tèxtils com per a d'altres des de la Cèdula del 2-IX-1784 encara cobra més importància a partir del moment de l'adopció dels telers

Esquematzació de les diferents realitats sociolaborals existents a Navarcles l'any 1936 en funció de l'organització familiar.

QUADRE 1

	Cap de família pagès		TOTAL o/o (A): 163 49,8	
	TOTAL	A ₁ o/o	TOTAL	A ₂ o/o
Unitat marital	10	10,5	1	1,4
Família nuclear	67	70,5	35	52,2
Família troncal	9	9,4	25	37,3
Família extensa	8	8,4	6	8,9
Llar sense est. fam.	1	1		
TOTAL	95	58,2 *	67	41,1 *
	home: pagès dona: ind. tèxtil		home: pagès dona: a casa	home: pagès dona: ofici

*: % sobre el total de famílies amb el cap de casa pagès.

QUADRE 2

	Cap de família treballa ind. tèxtil		TOTAL o/o 98 30,2	
	TOTAL	B ₁ o/o	TOTAL	B ₂ o/o
Unitat marital	11	16,2	1	4,3
Família nuclear	49	66,2	15	65,2
Família troncal			6	26
Família extensa	7	9,4	1	4,3
Llar sense est. fam.	6	8,1		
TOTAL	73	40 *	23	23,2 *
	home: ind. tèxtil dona: ind. tèxtil		home: ind. tèxtil dona: a casa	home: ind. tèxtil dona: ofici

*: % sobre el total de famílies en les quals el cap de casa treballa en la indústria tèxtil.

QUADRE 3

	Cap de família realitza un ofici		TOTAL o/o (C): 66 19,8	
	TOTAL	C ₁ o/o	TOTAL	C ₂ o/o
Unitat marital	7	23,1	3	8,3
Família nuclear	19	73,1	26	72,2
Família troncal			2	5,5
Família extensa	1	3,8	5	13,9
Llar sense est. fam.				
TOTAL	27	40 *	36	55,3 *
	home: ofici dona: ind. tèxtil		home: ofici dona: casa	home: ofici dona: ofici

*: % sobre el total de famílies en les quals el cap de casa realitza un ofici.

mecànics». (4)

La gran proporció d'obreres era, però, efecte i causa a la vegada de la insuficiència dels salaris de la major part dels obrers, per tant, el salari de la dona no pot ésser merament considerat com a suplementari, sinó fonamental per a les famílies treballadores. No ho creien així les classes dominants d'ideologia patriarcalista, les quals, ende-

més d'impregnar la mentalitat de la classe dominada amb idees contraproduents per aquesta última, advocaven per l'escissió de la classe obrera.

Dels gràfics que he elaborat sobre la complementarietat laboral en els diferents grups i subgrups he de parlar d'un seguit de matitzacions: a) Quan la dona es dedica a les feines de la llar (domèstica), la

GRUP A	Complementarietat laboral	No complementarietat laboral
A ₁	10 unitats maritals 67 famílies nuclears 9 famílies troncal 8 famílies extenses 1 llar sense estructura familiar	
A ₂	30 famílies nuclears 25 famílies troncal 6 famílies extenses	5 famílies nuclears 1 unitat marital
A ₃	1 unitat marital	

complementarietat laboral l'he considerada en funció de les tasques desenvolupades pel cap de família i els fills, o bé d'altres membres de la família. b) Quan en al cas anterior els fills o d'altres membres de la família realitzen el mateix treball que el cap de família no he considerat tal situació com a complementarietat laboral, sinó, més aviat, una forma de continuïtat laboral. c) Pels grups B i C aquestes matitzacions no són tan explícites, car malgrat que el fill o altres membres de la família es moguin en l'àmbit industrial i de diversitat d'oficis a l'igual que el cap de família, no tenen per què exercir específicament la mateixa tasca que aquest. Aquesta polèmica subdivisió en funció de la complementarietat laboral estarà marcada en els gràfics amb un asterisc.

Comentem breument el quadre 4.

En el subgrup A sense tenir en compte els fills, ens trobem amb plena complementarietat laboral que prové de la parella casada (camp/indústria).

En el subgrup A la complementarietat ja no prové de la parella casada (camp/domèstica), per tant haurem de fixar-nos en el comportament laboral dels descendents.

La manca de complementarietat ve donada, en 3 famílies, perquè

els fills són a l'escola i per tant no realitzen cap tasca laboral, i, en 2 famílies, perquè l'únic fill realitza la mateixa tasca que el pare (continuïtat laboral).

En el subgrup A la complementarietat ve donada per la mateixa parella casada (camp/ofici).

Fixem-nos ara en el quadre 5.

En el subgrup B la consideració o no de la complementarietat laboral pot ser objecte de discrepàncies, car a excepció de 6 famílies en les quals realitzen un ofici, en la resta l'activitat laboral desemboca, exclusivament, en la indústria.

En el subgrup B la complementarietat no prové de la parella casada (indústria/domèstica), sinó que depèn del comportament laboral dels fills i altres membres de la família; si aquests no existeixen o bé encara estan en edat d'anar a escola, la complementarietat laboral és un fet.

En el subgrup B, la complementarietat laboral sorgeix en la pròpia parella casada (indústria/ofici).

He omès el grup C per tal de simplificar l'anàlisi i tenint en compte que no es trasbalsa en absolut la significació del conjunt de dades que estic mostrant.

EL TREBALL DE LA DONA PER GRUPS D'EDAT I ESTAT CIVIL.

La tònica que segueix la població femenina de Navarres abocada a la indústria l'any 1936 queda palesa en les dades corresponents a l'activitat fabril de la dona segons el grup d'edat al qual pertany i al seu estat civil.

Dels 10-14 anys d'edat és molt minça la proporció de dones solteres que treballen a la indústria -l'edat mínima de treball que he trobat en el padró, és de 13 anys.

En el grup d'edat següent, l'increment de dones solteres que treballen és ja força considerable, talment, fins els 20-24 anys d'edat no

GRUP B	Complementarietat laboral	No complementar. laboral	Complementarietat laboral
B ₁	6 famílies nuclears		11 unitats maritals 43 famílies nuclears 7 famílies extenses 6 llars sense estructura familiar
B ₂	1 família nuclear 3 famílies troncal	1 unitat marital 8 famílies nuclears	6 famílies nuclears 3 famílies troncal 1 família extensa
B ₃	2 famílies nuclears		

apareixen les dones casades que realitzen tasques laborals, encara que, en un percentatge inferior al de les solteres. Una bona part d'aquestes dones casades són solteres del grup anterior que van decidir casar-se sense abandonar el seu lloc de treball.

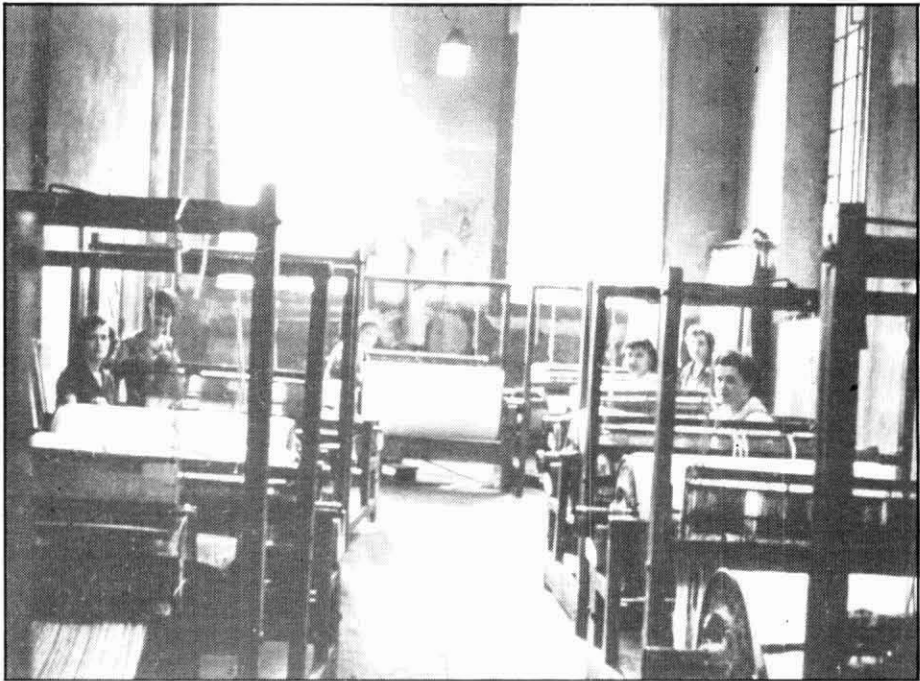
En el grup d'edat 25-29 anys, ja podem albirar una considerable reducció de la solteria i un augment del percentatge de casades que treballen a la indústria.

El nombre de solteres que realitzen algun treball fabril anirà minvant progressivament, a excepció d'algunes anomalies provocades per una petita mostra que es transforma en alts percentatges i que no és tal fins la seva significació.

Fins els 30-34 anys d'edat, podem dir que intervé un efecte d'edat, és a dir, a mesura que avança l'edat disminueix el nombre de solteres, ara bé, en edats més avançades pot ser que intervingui un acusat efecte generacional.

Els percentatges de dones casades actives sempre romandran per sobre dels de les solteres a partir dels 24 anys aproximadament, però tot i així hem de dir que la seva activitat laboral va minvant a mesura que avança l'edat.

En el grup d'edat 15-19 anys es produeix una forta davallada d'aquest percentatge anterior. La immensa majoria de dones solteres ja estan incorporades al treball fabril. Al contrari del que succeïa en el cas anterior, el nombre de casades inactives va augmentant a mesura que avança l'edat: dels 20 als 25 anys, aproximadament, pot tractar-se de dones que no han treballat mai o bé que realitzen un altre ofici, que al casar-se han abandonat el seu lloc de treball, que el fet de tenir fills els ha suposat una forta obstaculització al món laboral o que al comptar amb altres membres de la família que treballen no és necessari el seu salari.

Una de les causes d'aquest fet crec que podria estar en l'elevat nombre de famílies troncales que hi ha en el subgrup A

L'esmentada família troncal pot permetre que el treball de la dona a la indústria sigui una alternativa, puix que una vegada «tots» els membres que la componen ja treballen, suposa una considerable font de mà d'obra, per tant, deixa de plantejar-se com a necessari el salari provinent de la dona (l'àvia). Aquesta es dedicarà a les feines de la llar, a la cura dels fills petits o bé als néts, i inclús col·laborarà en les tasques agropecuàries. S'ha produït un relleu generacional.

Una nau de telers fets anar per dones.

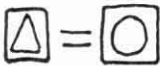
EL CICLE FAMILIAR I EL TREBALL TÈXTIL DE LA DONA

Seguidament, tractaré de fer una breu exemplificació del cicle familiar en funció de la laboralitat que he cregut que es donaven en la població navarquina de l'any 1936.

A causa de les petites mostres obtingudes per a les famílies nuclears i troncales dels grups A, B i C, solament mostraré els gràfics corresponents a les famílies nuclears dels grups A i B, per tal d'evitar resultats insignificants i força aleatoris. (Gràfics 8 i 9).

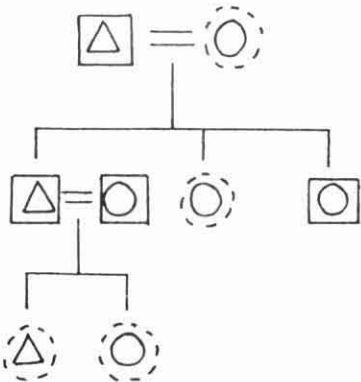
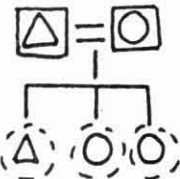
CICLE FAMILIAR

1/

La dona (sense fills) continua treballant una vegada casada.

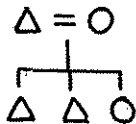
2/

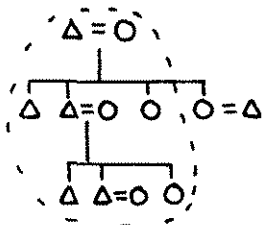
□ TREBALLA
○ NO TREBALLA

NOTES

(1) **FAMÍLIA NUCLEAR:** és la família integrada per una parella casada i els seus fills solters.
(He inclòs com a família nuclear a la família formada per una parella casada i algun afíllat/da).

FAMÍLIA TRONCAL: és un grup domèstic que només inclou una unitat marital en cadascuna de les generacions successives.

UNITAT MARITAL: formada per una parella casada. No hi consten fills, ja sigui perquè aquests no existeixen o bé perquè ja s'han emancipat.

FAMÍLIA «EXTENSA»: anomenaré família extensa a la unitat domèstica formada per una parella casada, els fills solters i algun altre membre de la família (germana, oncle, etc.), ja sigui formant una segona unitat marital o no.

LLAR SENSE ESTRUCTURA FAMILIAR: grup de persones que no estan vinculades entre si per llaços matrimonials. Són, generalment, un grup de germans o germanes solteres.

GRÀFIC 9 - Cicle familiar del grup B: Successives formes d'organització familiar relacionades amb el món laboral de les famílies nuclears immerses en la indústria tèxtil.

EDAT MARE	DONA TREBA. SENSE FILLS	DONA TREB. FILLS NO TR.	DONA TREB. FILLS TREB.	DONA NO TR. FILLS TREB.
16-20				
21-25	●●●●●●●●	●●		
26-30	●●	●●●●●●●●	●	
31-35	●	●●●●●●●●	●●●●	
36-40		●●	●	
41-45	●	●●●●●●	●●●●●●	●
46-50	●	●●	●●●●●●●●	●●
51-55		●	●●●●●●●●	●●●●
56-60 I MÉS			●	●

● : una família.

(2) BALCELLS, Albert. *La dona obrera a Catalunya al primer quart del segle XX*. L'AVENÇ nº 4.

(3) VILA i SALA, Anton - «Santpedor». Butlletí CECB. Volum 7 (1930-32) pàgs. 7-11.

(4) VILA VALENTÍ, Joan. *La aparición y las primeras fases de la industria algodonera*. (Primer simposium de la industria tèxtil. Terrassa 1971 pàgs. 185-202).

(5) He considerat com a famílies nuclears les famílies nuclears pròpiament dites i les famílies «extenses».

Montserrat Rodríguez i Segura

Estudiant d'Història